

молоді в завтрашньому дні, зростання ролі інформації та комунікації, збільшення рівня зацікавленості у волонтерській діяльності й роботі соціальних установ.

Результати дослідження можуть лягти в основу подальших соціологічних досліджень з метою створення освітніх, виховних, реабілітаційних, просвітницьких програм виховання сучасної учнівської молоді.

Список використаних джерел

1. Амеліна В. М. *Формування життєвих стратегій учнівської молоді: шляхи реалізації. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Інституту проблем виховання НАПН України за 2021 рік НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, стор. 6-10
2. Гарасимів Т. З. Сучасне розуміння соціального типу особистості. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Право*. 2015. Вип. 9-10. С. 8-16.
3. Паніна Н. В. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття і моральнопсихологічний стан в умовах тотальної аномії. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 1. С. 5–26.

І.В. Лаврентьєва, м. Київ

РОЗВИТОК УМІНЬ ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ УСПІШНОСТІ

У роботі зазначається, що формування життєвої успішності старшокласників є основною проблемою виховної практики, яка може вирішитися шляхом культивування певних умінь. Обґрунтовується ефективність використання особистісно орієнтованого, компетентнісного та синергетичного підходів як найбільш продуктивних для розвитку умінь старшокласників.

Ключові слова: *групова діяльність, уміння групової діяльності, життєва успішність, учні старших класів.*

Громадяни України переживають важкі часи через жорстоку та кровопролитну агресію Росії проти нашої країни. Як і в будь-які часи складних випробувань, найбільше страждають вразливі верстви населення: люди з інвалідністю, літні громадяни та діти.

Представники різних сфер трудової діяльності, які пов'язані із налагодженням взаємодії із дітьми, організовуються й роблять усе можливе, щоб допомогти учням у цей час. Педагоги проводять уроки з бомбосховищ, набувають знань і вмінь щодо роботи з дітьми із посттравматичним синдромом, віднаходять індивідуальні підходи до кожного учня відповідно до його потреб.

Однією з основних проблем виховання учнів старших класів постає закладення підвалин формування їхньої життєвої успішності. Діти цього віку вже відчують потребу в самореалізації, але часто не мають уявлення, у якому ключі потрібно діяти та які навички потрібно застосувати. Сучасна людина може реалізувати себе в будь-який прийнятний для суспільства спосіб за умови належного розвитку необхідних умінь. Власне, розвиток умінь учнів є культивуацією, яка сприятиме в подальшому набуттю корисних навичок та відсіченню деструктивних. Програми з розвитку життєвих навичок, незважаючи на тривале застосування, досі мають значний потенціал та демонструють високу ефективність.

Орієнтація на розвиток умінь і життєвих навичок у закладах освіти України відображена в таких законодавчих документах, як-от: Указі Президента України від 30.09.2019 № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року; Програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей» (2018 р.). У зазначених документах наголошується на важливій ролі закладів загальної середньої освіти в забезпеченні умов для розкриття особистісного потенціалу учнів, їхнього саморозвитку відповідно до уподобань і здібностей, сприяння їхньому ціннісно-смісловому життєвому самовизначенню, вольовому загартуванню, соціальній активності, просоціальній самореалізації та досягненню життєвого успіху.

Освітні стандарти Нової української школи також виокремлюють 10 ключових компетентностей задля всебічного розвитку особистості учнів. У контексті нашого дослідження виділили соціальну й громадянську компетентність, які охоплюють усі форми позитивної поведінки, що сприяють ефективній і конструктивній участі в громадському житті, особистих стосунках, трудовій діяльності; розвитку умінь групової діяльності, умінь попередження та вирішення конфліктів, досягнення компромісів; повагу до законів і прав людини, підтримки соціокультурного різноманіття [3].

Дослідженню методик формування ключових компетентностей та вмінь присвячені наукові розвідки таких вітчизняних науковців, як-от: В. Бабаліч, І. Бех, Г. Богданова, Н. Василенко, А. Войнаровський Т. Воронцова, І. Зверева, В. Пономаренко та інші.

Серед закордонних дослідників, які наголошують на важливості розвитку ключових компетентностей та умінь, варто виділити L. Lippman, R. Ryberg, R. Carney, K. Moore, J. Heckman, T. Kautz, L. Borghans, B. ter Weel, J. Balcar, A. Carnevale, H. Eger, V. Grossmann.

Обґрунтуванням переваги групових методів роботи в закладах освіти, розробкою методик групової роботи займаються такі вітчизняні вчені, як О.Лопуга, П. Горностай, В. Горбунова, О. Коробанова, О. Плетка, Г. Циганенко, Л. Чорна, К. Левін, Т. Бендас.

Закладенням основних положень технології групової роботи займалися фундаментатори: Е. Мейо, Я. Морено, М. Шериф, К. Левін, Р. Ліппіт, Р. Уайт, Дж. Тібо, Г. Келлі, Д. Картрайт, Л. Фестінгер.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє стверджувати, що ефективність формування необхідних умінь і компетенцій життєво успішної особистості залежить від добору методологічних підходів.

Включені спостереження масової виховної практики засвідчують, що для розвитку умінь учнів старших класів найбільш продуктивними є особистісно орієнтований, компетентнісний і синергетичний підхід.

В основі особистісно орієнтованого підходу лежить спирання на власний досвід дитини. Освітньо-виховний процес має переважно вибудовуватися на покращенні досвіду діалогічної й інтерактивної взаємодії вчителя із старшокласниками, а не на організації формальних виховних заходів, позакласної діяльності. Освітняни мають прагнути якісно змінити ставлення до старшокласників, демонструвати емпатію, уміння зрозуміти, слухати й чути, бути готовими спілкуватися на різні теми та пропонувати варіанти спільної цікавої діяльності. На думку І. Беґа, «морально-духовна творчість вихованця виступає провідним психологічним механізмом його розвитку як особистості в

умовах особистісно-орієнтованого виховання» [1, с. 7].

Під компетентністю людини розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, та сформовану здатність їхнього практичного застосування. Науковиці В. Кириченко та В. Нечерда зазначають, що компетентнісний підхід «сприяє розвитку індивідуальних здібностей для виконання певної діяльності, що виражається в знаннях, розумінні, цінностях, уміннях учнів» [4, с. 40].

З огляду на специфіку формування умінь досягнення життєвої успішності учнів старших класів у межах компетентнісного підходу менше залежить від навчальної складової освітнього процесу в закладі освіти. Значно більшою мірою необхідні компетентності розвиваються в процесі позаурочної й позашкільної взаємодії – на різноманітних гуртках і секціях, у сім'ї, з однолітками в час дозвілля. З огляду на це простір активностей щодо формування життєвої успішності учнів має охоплювати і ці сфери.

Відповідно до засад синергетичного підходу в освіті, слід виходити з того, що вихідні світоглядні концепти учнів можуть істотно відрізнятися за ціннісно-смысловими установками. Така різноманітність потребує застосування методологічного підходу, за якого вона б стала знаковою (у сенсі ідей гуманізму) для кожного з них. У протилежному випадку відмінності між світоглядами, розвитком когнітивного й емоційно-ціннісного компонентів можуть зумовити втрату інтересу учнів до програми формування життєвої успішності.

Як відзначає В. Кремень, «при розгляді процесу формування особистості учня як процесу самоорганізації і саморозвитку слід мати на увазі контакти та взаємодію його із зовнішнім середовищем (однолітки, батьки, викладачі та ін.)» [2, с. 8]. З огляду на специфіку учнівського колективу як об'єкта педагогічного впливу його синергія є тією рушійною силою, котра, з одного боку, стимулюватиме високу особисту мотивацію учнів, а з іншого боку, спонукатиме їх до просоціальної діяльності у вільний від навчання час.

Через недостатню кількість таких груп у закладах загальної середньої

освіти потрібно організувати співпрацю між школою, сім'єю і громадою задля підтримки ініціатив учнів старших класів з вирішення нагальних проблем освітніх закладів, населених пунктів, де вони проживають, чи розробки соціальних проєктів на підтримку сил оборони України.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf (дата звернення: 29.03.2023).

2. Кремень В. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез. Теорія і практика управління соціальними системами. 2013. № 3. С. 8.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 29.03.2023).

4. Kyrychenko V., Necherda V. Theoretical and methodological approaches in the formation of socially successful personality of the pupil. Colloquium-journal. 2022. № 2 (125). P. 40.

В.В. Литвин, м. Київ

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗМІСТ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті подано аналіз наукового матеріалу з проблеми розумового виховання дітей старшого дошкільного віку, а саме: теоретичну інтерпретацію розумового виховання сучасних дітей дошкільного віку, змісту та шляхів його реалізації. Подано сутність поняття «розумове виховання» як систематичний цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання. Репрезентовано основні шляхи реалізації розумового виховання в умовах ЗДО.

Ключові слова: розумове виховання, зміст розумового виховання, шляхи забезпечення, діти старшого дошкільного віку.

Завдання дошкільної освіти (від 3 до 6 (7) років) спрямовані на особистісне зростання дитини, набуття вікової зрілості в різних видах дитячої діяльності, формування базових компетентностей, важливих для подальшого розвитку на наступних рівнях освіти, зокрема комунікації, навичок командної роботи, креативності, критичного мислення тощо [1, с. 17]. У зв'язку із цим особливо актуальною є проблема розумового виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки воно сприяє самовизначенню особистості та створює передумови для подальшого продуктивного навчання й